لێكۆڵینەوە

فەزای شانۆ

فەزای سیمیایی سدراڕەمز و كۆدەكانی نمایشت

نوسینی : صلاح جلال

www.pertwk.com

سدرا نمايشتێكی فيستيڤاڵی شانۆی عێراقی بو له بغداد له 3/21 / 1999 پێشكەش كرا .

نوسينی : دخزعل الماجدی

دەرهێنانی : د فاضل خليل / ڕاگری ئەكاديميای هونەره جوانەكانی بە غداد

ئەكتەرەكان

1 **عزيز خيون ___________ حام ________ كوڕە گەورەی سدرا**

2 **د.ميمون الخالدی _______ سدرا_________ پيرە باوك : سدرا**

_______ عمرا_________ برای سدرا

3 **أقيال نعيم ___________ ليليث ________ ژنی سدرا**

4 **هيثم عبد الرزاق ________ هام ___________ كوڕی بچوكی سدرا**

5 **فيصل جواد ___________ يافث __________ كوڕە ناوەنجی سدرا**

www.pertwk.com

بەر لەوەی بکەوینە خوێندنەوەی بونیاد و ڕمز و هێما و کۆدەکانی سدرا پێویستە تەنیاو تەنیا چرپەیەك لەسەر فەزا(SPACE) بکەین ، چونکە ئەم زاراوەیە نوێیە ئێستا بۆتە زانست ، ئەمەش ئەنجامی بایەخ دانی بو لە هەمو بوارەکاندا . هەر بۆیە لەلای زانای ئەمریکی ئیدوارد هال بو بە زانستی بۆن (علم البون أو البونیە) واتە زانستی جێگە (علم المكان) بۆیەش ئەم زاراوەیە لەسەر ئاستی شانۆ زۆر نوێیە و بایەخێکی گەورەی پێدراوە، چونکە فەزا لە شانۆدا هەر گشتگیریەك نییە، بەڵکو لە فەزای جێگەوە بۆ فەزای درامی و فەزای وەهمی و فەزای ڕەمزی و فەزای دەق و فەزای....هتد. ئەمەش بێگومان بۆ شانۆی گەلانی کەنار قورسایی و زەحمەتی هەیە، بە هۆی کەمی سەرچاوە و زۆر هۆکاری تر، لەکاتێکدا ڕۆژ بەڕۆژ لەجیهاندا پەرە دەستێنێ... بەردەوام سیمائیەکانی زانستی برۆکسیمیا بەرهەمهێنانی لەسەر دەکەن، هەر بۆیەش ئەم زاراوەیە بەوەوە نەوەستاوە کە تەنیا بەڕوبەر یان بە پانتایی ناو ببرێت، چونکە بوعدێکی فیزیکی و فەلسەفی و هەندەسیشی هەیە و لەسەر ئاستی زمانیش بەهای تایبەتی خۆی هەیە. لەشانۆشدا بەردەوام لەلایەن تیۆر زانانەوە گەشەی پێدەدرێت، (پیتەر بروك و ئۆبرسفیلْد) لەسەر ئەوە تەبان کە شانۆ لەسەرتادا و بەر لەهەمو شتێك فەزای بەتاڵە (الفضاء الفارغ) ئەمەش مانای شانۆ لەهەمو شوێنەوارێکی بینایی ودیکۆر و شتی تر خاڵی بێت، ئەمەش شۆڕشە بەسەر هەمو ئەو شتانەی لەشانۆدا بەمردویی دەمانەوە، بۆیە فەزای بەتاڵ مانای گۆڕان... گۆڕانی هەمیشەیی لەشتەکاندا لەشتێکەوە بۆ شتێکی دی. ئەمەش لەفەزای بەتاڵەوە کە بەدەنگ و جوڵەی کەسەکان و پەیوەندی شتەکان فەزا پڕ دەبێتەوە، ئەمەش دەرخستنی هێزی فەزا و جیهانبینیەتی، بەم پێیەش هەمیشە کردەی گۆڕانی شتەکان دەکات، هەر بۆیە ئەم زاراوەیە ئەرك و سیفاتی لەشانۆدا زۆرە و ڕۆشنبیریەکی فراوانی دەوێت بۆ پیادەکردنی لە شانۆدا لەهەمو لایەنەکانەوە، چونکە تەمەنی سەرهەڵدانی خودی زاراوەکە (50) ساڵە کە دواتر برەوی پێدراوە و بۆ شانۆش زۆر نوێیە. ئەوانەیشی کە گەشەیان بەم زاراوەیە دا (جاستۆن باشلا و یۆری لوتمان و ناثان نوبلر جیندریك هونزل، کیر ئیلام، یاسین نەصیر، ئۆبر سفیلْد، پیتەر بروك، سامیە ئەحمەد، سیزا، ئەحمەد قاسم، ئەدوارد هال...تاد) بەتایبەتی لەلای ئەدوارد هال ئەم زانستی برۆکسیمیایە لێکۆڵینەوەی تەواوی هەیە بۆ هەستی مرۆڤایەتی بەرامبەر بە شتەکان و بایەخێکی گەورەی لەلای هال وەرگرت.

www.pertwk.com

(كەئەویش لەبنەڕەتدا چارەسەری چەمکی ڕوبەر دەکات لە دەرەوەی مەیدانی هۆشدا (1)، ل46.)

بەم پێیەش بایەخ و تایبەتمەندی زۆری هەیە بۆ شانۆ و پەیوەندی بەهەمو کۆدەکانی شانۆ و کۆدەکانی سینۆگرافی و وێنە و بیناسازی و دیکۆر و ئیکسیسوار و مۆسیقا و شیکردنەوەی دراما و پەیوەندی کەسەکان و پەیوەندیە ئابوری و کۆمەڵایەتیەکان و ئایینیەکان و زمان... هتد، هەر بۆیە لای ڕەخنەگر و زانایانی عەرەب بەدوا گەڕانێکی زۆریان لەسەری هەیە بەگەڕانەوەیان بۆ ڕاکانی (عەبدوالقاهر جرجانی) و (ئیبن سینا) (ئیبەن خەلدون) (محمد مورتەزا ئەل زوبەیدی و سەیفەدین ئەلئەمەدی و جوبران مەسعود و فەراهیدی و چەندانی تر.

(فەراهیدی دان بەوەدا دەنێت، فەزا: (جێگەیەکی فراوانە) جەبران مەسعود لە فەرهەنگی ڕائیددا پاڵپشتی دەکات پێناسەی فەزا دەکات بەوەی کە سیفەتێکی چۆڵ و فراوانی هەیە)(2) ل8).

بەم پێیەش جێگە (المكان) و فەزا لێکۆڵینەوەی زۆر لەسەر وەسف و سیفەت و واتایان هەیە، لای زۆر لە تیۆر زانان جێگە بە کێڵگەیەکی دەلالی چڕ دەزانن یا بە سەرچاوەی لەدایك بون. هیدیجر لە بیرچونەوەی جێگە (المكان) بەمەرگ دەزانێت

(لێرەدا بون پیرۆزی جێگە ئاشکرا دەکات، جێگە ئەو شتەیە کە ڕێگا بۆ مرۆڤ دەکاتەوە کە مرۆڤ بێت، ونبونی جێگە مردنە(3 ل18).

ئەمەش ماناکانی جێگە، بەڵام جیاوازی جێگە و فەزا و توێژەران فەزا و بوعدی فەزا و وەسفکردنی بەزیاتر دەزانن لە جێگە (المكان).

(فەزا سیفەتێکی کراوەیە بۆ جێگەیەکە (المكان) بەڵام خودی ئەو جێگەیە نییە، هەروەها وەسف کردنی زیاترە لە جێگەیەکی گەمارۆ دراو و دیاریکردنی بەتەنیا سیفەتی(4ل8)

بەم پێیەش فەزا سیفەتی زیاترە لە جێگە هەروەك بەرامبەر بە وشە لاتینیەکەی کە هەیەتی کە لەبنەڕەتدا لای زۆر لە زانایان مانای درێژبونەوەیەکی دیاری نەکراوە کە پێك هاتوە لە درێژ کراوەی بچوکتر و دیاریکراو(*).

بەم پێیەش فەزا بێسنورە... لە بواری شانۆشدا گۆڕان لە هەمو بونیادەکانی شانۆ و بوارە کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریی و هونەری... تاد دەکات، چونکە فەزا شێوەیەکی گشتگیرییە(شمولیە) لە شانۆدا کۆمەڵێك ئەرکی تایبەتی لە هەمو ڕوبەرەکاندا گرتوە، هەروەك لای ئیبن خەلدون (ڕوبەری خانو وەك مزگەوت وایە فەزایەکە بۆ ئەوانەی تەواف دەکەن (5 ل29).

www.pertwk.com

فەزا جگە لەوەی کە ئێسستا زانستە لەوەو بەریش خوێندنەوەی قوڵی لەسەر کراوە هەر بۆیەش بەرامبەرەکەی بەکوردی بە دواگەڕانێکی زۆری پسپۆرانەی دەوێت نەوەك بە پانتایی دابنرێت، بەڵکو پێویستە فەزا ماهیەتی خۆی ون نەکات ڕۆحی زاراوەکە بەکوردیەکەی ببینینەوە. هەرچەندە ئێمە پاشخانی لەوەو بەرمان نییە بە تەنیا هەوڵێك بەناوی (فەزای کراوە لەنێوان فەزای داخراو لە(ڕۆمانی مۆسیقای مەرگی ناوەختە) م دییوە لە نوسینی سیامەند هادی کە ئەویش توێژینەوەی ڕۆمانە(**) لەم لاو لا وەرگێڕان هەبوە، بەڵام زۆربەیان هەر پانتاییە ئەو بوارەش دەگمەنە. هەرچەندە لە شوناسی نادیار و سروشتی ڕۆمانی کوردی لەم دواییەدا ئاماژەم بە فراوانی دابو ، بەڵام دیسان هەست دەکەم کە بوعدی فەلسەفی نیە وەك فەزا بیریاران قسەیان لەسەر نەکردوە، بۆیە پێناچێت هیچ وشەیەك جێگەی بگرێتەوە ، هەر بۆیە ئێمە پاش خانی تەواومان نییە بۆی بۆیە من هەر فەزام داناوەتەوە.

فەزا لە شانۆدا توانی هەمو بوارەکانی نمایشت بگرێتەوە، دەق، ئەکتەر، دەرهێنان، بەم پێیەش لێرەوە فەزای دەق.. سەکۆیی، ڕەمزی، درامی... تاد، کە هەمویان پەیوەندیان بەرێکخستنی فەزاوە هەیە، هەر بۆیەش گۆڕانێکی بنچینەیی و سەرتاسەری سازاند... ئەگەر بە شانۆی چەرخی 19 بەراوردی بکەین کە بەدیکۆر دەستی پێدەکردو بەبەندیخانە کۆتایی دەهات ئەوا ئەو جیاوازی و گۆڕانکاریە دەبینین، چونکە شانۆی نۆێ فەزایەکی بەتاڵە، نەوەك دیکۆرێکی نیشتەجێ لەسەر شانۆ بمێنێتەوە هەر بۆیەش فەزای شانۆیی بەهای خۆی هەیە پێویستە بەسیفاتەکانی خۆی لە فەزا خەیاڵی و کۆمەلایەتیەکان جیا بکرێتەوە، هەروەك عەواد عەلی ئەو ڕەخنەیە لە ڕەخنەگر و وەرگێڕەکانی عەرەب دەگرێت کە لەشیکردنەوەیاندا بۆ فەزای درامی لەناو نمایشتدا ئاوێتە دەکەن بە ئاماژە پێدان و وێنا کردنی بە فەزای تری کۆمەلایەتی:

(فەزای کۆمەلایەتی وەك ماڵ و کۆشك و ژور ، یان فەزای ڕۆشنبیریی وەك هۆڵی موحازەرە و هۆڵی سینەما، یان فەزای سەرکوت کەر وەك بەندیخانە و فەزای ئایینی وەك کەنیسە و مزگەوت ، یان فەزای پیشەیی وەك بەڕێوە بەرایەتیەکان و کارگە و تاقیگا و یان بە پێچەوانەوە 6ل 33)

بەم پێیەش عواد زاراوەی فەزای شانۆیی لەجێگەی شانۆ و فەزای درامی دەزانێت، چونکە فەزای جێگە کە سەرجەم ڕوداوەکانی شانۆی تیاد دەبینرێت بۆیەش بە پێی تیۆرەکەی ئوبرسفلید پۆلێن کاری دەکات:

1ــ جێگەی شانۆیی و شار

www.pertwk.com

(جێگەی شانۆیی بە پەیوەندیە مادی و بینا سازیەکانی بەشارەوە دیاری دەکرێت) دواتر ئەو جێگەیەیەی کە لەناو فەزای شاردایە).

2ـ جێگەی سەکۆیی(المكان المنص) شوێنی هونەرمەندە ئەزمونکارەکانە، هەمو ئەو پێویستیانەی دەبێتە هۆی چالاکی و جوڵەی ئەکتەرەکان و کۆڕە تایبەتیەکان و بونی دیکۆر یان نەبونی.

3ـ فەزای سەکۆیی (الفضاء المنص) بەلایەنی کەمەوە دەسە پێئەرێتە سەر سەرجەمی ڕوداوەکان کە دەچنە سەر سەکۆ.

4ـ فەزای درامی کە ئەمەش لە دو چەمکەوە گەشە دەکات،

أ) فەزای سەکۆیی کە دەتوانێت فەزایەکی مادی دیاری بکات بۆ دەقە شانۆییەکە

ب) فەزای وەهمی کە لە دەقەکەوە وەرگیراوەو لەویشەوە سروش وەردەگرێت (7 ل 35).

هەر لێرەوە گرنگی فەزا دەردەکەوێت و گۆڕانە بنچینەیەکانی لە شانۆدا بەم جۆرە زاراوەیەکی قوڵە و فەزا لێکۆڵینەوەی زۆری دەوێت، هەروەك پزیشکی ئەمەریکی هیمفری ئوزمون سەرەڕای ئەم پانتاییانە وای پێشنیاز کردوە:

(ناو نانی چەند نمونەیەکی فەزا وەك فەزای کێشکەر بۆ کۆبونەوە وەك ئەو گۆڕەپانانەی کە خەڵکی تیادا کۆدەبێتەوە یان گازینۆی پاریسی و بیانزای ئیتاڵی، ئەمەش هاوشێوەی فەزا بەدوکەوتوەکانە... وەك ژوری چاوەڕوانی نوسینگە گەورەکان ، کلینکی پزیشکیەکان و دەرونیەکان کە ئیشیان بە دابڕینی خەڵك دەناسرێتەوە(8) ل51).

لێرەوە تەنیا پەنجەرەیەکمان لەسەر فەزا کردەوە کە لەلای ئیدوارد هال ئەم زانستە بەداسە پاندنێك دەزانێت لە پێشکەشکردنی مرۆڤ بۆ فەزا و چالاکیەکانی بینا سازی ناو ماڵ و مەدەنیەت.

****

لێرەوە لە فەزایەکی بەتاڵ (الفضاء الفارغ) یان جیهانێکی پاکژ و نوێ، خاڵی لەهەمو شوێنەوارێك وەك پەڕەیەکی سپی بۆ جیهانی بینەران کە گومانی خۆیان و ئاماژەکانیان بە خەیاڵی خۆیان تەشکیل بکەنەوە ،چونکە بینەران لە هۆڵێکدا دانیشتون سەیری جێگەیەك دەکەن کە هیچ شوێنەواریەکی تیدا نییە، جیهانێکی نوێیە ئەمەش پێچەوانەی بینەری شانۆی تەقلیدییە کە بەر لە نمایشت و بەر لە ڕوداوەکان لەدیکۆری جێگیرو وێنە و شتومەك وئەو موفرەدانەیان دەڕوانی کە لەسەر سەکۆی نمایشت هەبون وەك شوێنەواری چێشتخانە و ماڵ بە جێگیری دەمانەوە،ئەمەش لەشانۆی نوێدا بە پێچەوانەوە فەزای بەتاڵ هەر لەسەرەتاوە

پەیوەندی نێوان بینەر و ئەکتەر لەسەر بنەماکانی خەیاڵ و و وەهم دروست دەبن بەرامبەر بەو جێگەیەی کە لەجیهانی واقیعیدا نییە، چونکە فەزای بەتاڵ وەك لاپەڕەیەکی سپی وایە شتی مردو نیشان نادات و هەمیشە هەڵدەستێت بەگۆڕانی شتەکان. بینەر سەرەتا هیچ شتێك نابینێت و لەگەڵ ڕوداوە کتوپڕیەکاندا ئەندێشە دەکات... چونکە شیکردنەوەی بینەر سەرەتا بۆ دەقی شانۆییە کە کە بەپێی باری ڕۆشنبیری و ئایدۆلۆژی خۆی هەمو کۆدەکانی نمایشت هەڵدەوەشێنێتەوە (فك الكودات) بۆ بەکۆد کردنی نویٚ (تكويد) ئەمەش واتای ئەو لەدایك بونەیە لەشانۆدا و مانای ئەو گۆڕانەیە لەشتێکەوە بۆ شتێکی دی و بەپێچەوانەوە، چونکە پرۆژەی شانۆ گۆڕانە، گۆڕان لەهەمو شێوازەکان ئەمەش بە پێچەوانەی ئەو نمایشتانەی کە بەکۆداتی وێنەیی وەرگیراو دەڕازێنرێنەوە و پێشانگایەك بۆ بینەر دەسازێنن، چونکە سروشتی شانۆ جیاوازە لەپێشانگا و ڕوانینی کەل و پەلی ناو ماڵ بەڵکو پەیوەندی بەئاڵ و گۆڕی شتەکانەوە هەیە، چونکە شانۆ تۆڕێکی ئاماژەییە و بۆ دامەزراندنی سیستەمی ئاماژە هەوڵ دەدا ،بەم پێیەش شانۆ دەبێت ئەو شتانەی کە کاریان پێدەکات لەگەڵ داهێنانی ئەکتەردا بێت، چونکە لەجیهانە واقیعیەکەی خۆمان جیهانێکی ترمان نیشان دەدات،

هەر لێرەوە گەمەی ئەکتەر و بینەر دروست دەبێت، ئەکتەر و ئەکتەر، یان بینەر و بینەر، ئەمەش لە فەزای خەیاڵیەوە بەرجەستە دەبێت... چونکە گوتاری شانۆیی پێکهاتەی جیهانە درامیەکەیە، ئەوەی کە بینەر تێی دەگات و بونی هەیە ،بۆیەش پەیوەندیەکان لەو ساتەوە دروست دەبن کە ئەکتەر بەجوڵە و دەنگی خۆیان فەزا دەخوڵقێنن، چونکە تازەگەریتی لە شانۆدا لە بەدیهێنانی فەزاوەیە کە هەوڵی گواستنەوەی بیناسازی دەدا بۆ دینامیکیەتی بونیەتی ناشێوەیی (لاشكلي)

هەر بەم پێیەش بنەماڵەی سدرا

لە جیهانێکەوە< ــ > بۆ جیهانێکی تر،

لە لافاوەوە بۆ< > وشکانی،

لە گوناهەوە< > بۆ پاگژی

بەتۆڕی گومانە ئەزەلیەکەیان.. بەرامبەر بە بون و نەبون، لە دۆزینەوەی جێگەیەك لە جیهان، لە جیهانێکی ونەوە بۆ جیهانێکی تری نەزانراو هاتن کە لە ئێستای ئامادەبونی بینەردا... لە ڕێی ڕسکاندنی خەیاڵەوە جیهانێکی وەهمی خوڵقاند، ئەمەش داهێنانی فەزایە لەڕێگەی دایەلۆژی کەسەکان و بونیان لەو جێگەیەدا ئەمەش دیاریکردنی فەزای جێگەبو ،کە لە فەزای

www.pertwk.com

دەقەوە سەرچاوەی گرتبو، چونکە هەمیشە ئەو پرسیارە دەکرێت کە دەق چی فەزایەك دەخولقێنێ؟ ئەمەش تواناو زیندویێتی دەقە بۆ دیاریکردنی فەزا، چونکە ئاشکرایە دەقی شانۆیی هەمیشە لە سنوری فەزادا هەستی پێدەکرێت، هەروەك ئەو پەیوەندیانەی کە دەقەکە دایدەمەزرێنێت، فەزای درامی سدراش چنینی ئەو ڕوداوە بو کە لەدەقەوە سەرچاوەی گرتبو... چونکە دەقی سدرا خوێندنەوەی دەرهێنەر و جیهان بینی هێزێکی تری پێ بەخشی بو، ئەمەش بەکردەی بەیەکدا ترژانی دەقەکان (التناص) ئەمەش بەچەند دەقێکی شکسپیر وەك ماکبێث و هاملێت و شالیر و ئۆتێلۆ و چەند دەقێکی تری)

خوێندنەوەی دەرهێنەر بۆ دەقی شانۆیی پێویستی بەڕوانین و جیهان بینی نوێ هەیە، ئەمەش دەلالەتی گۆڕان و هاوچەرخیمان لەلا نیشان دەدا وهەڵگری کێشە و مەعریفەکانمانە، چونکە دەق ڕەنگدانەوەی زەمین و زەمان و شارستانی... کاتی خۆیەتی، پێویستە لە ئێستادا وەك ئێستا مامەڵەی لەتەکدا بکرێت.

(تا ئێستاش بەردەوام لێکۆڵینەوەی سیمیائی دەقی شانۆیی پەیڕەو دەکات وەك بەشێکی ئەدەبی هاوشێوە بەڕۆمان و چیرۆك. لەکاتێکدا مامەڵە لەگەڵ نمایشتکردنی شانۆییدا تەواو دەبێت لەڕوی بۆچونی سیمیاییەکی ترەوە (9) ل58)

لێرەوە چۆنیەتی خوێندنەوەی جۆرا و جۆر بۆ دەقی شانۆیی هەیە و دەردەکەوێت کە بەردەوام پێویستی بە جیهان بینی نوێ هەیە... چونکە شانۆ ئەو ئاوەیە کە ناتوانرێت دو جار خۆی پێ بشۆرێت. ئەمەش بەو هەمو گۆڕان و جیاوازیانەی بەسەر پەیوەندیەکانی دەق و دەرهێنان و نواندن کە بەگشتی لەکردەی نمایشتدا ڕەنگ دەدەنەوە...

شانۆی تەقلیدی لەسەرەتاوە دەقی دەخوێندەوە دەرهێنەر مل کەچی نوسەر و ئەکتەر ملکەچی دەسەڵاتی دەرهێنەر، زۆر جار ئەو دەقانەی کە هی چەند سەدە لەوەو بەربون بەهەمان ڕواڵەت و جیهان بینی و زەمەنی خۆیەوە نیشان دەدرا، کە ئەمەش هەڵگری کێشە مەعریفیەکان نەدەبو... شانۆ ئێستا پێی ناوەتە قۆناغێکەوە کە کودەتا بەسەر دەقدا بکات، کودەتای دەرهێنەر سەرەتا بۆ دەق دوای ئەوە کودەتایەکی کۆمەڵی کە جیهان بینی ئەکتەرەکان و دەرهێنەر... کودەتای ئەکتەرە لەسەر دەسەڵاتی دەرهێنان... چونکە ئەوان خۆیان داهێنەری فەزا و زمان و ڕوداون داهێنەری وێنە و....تاد

شانۆ ناوێکە بۆیە نابێت لە خەون و ڕابردوی چەند سەدە لەوەو بەر نوقمان بکات، بەڵکو دەبێت لە ئێستادا قسەکەر بێت... چونکە پێویستە هەڵگری کێشە مەعریفیەکانمان بێت ،بۆیە هەڵبژاردنی هەر دەقێك بۆ نمایشت پێویستی بەخوێندنەوەی نوێ هەیە.

سدرا دەقێکی (د. خەزعەل ئەلماجیدی) بو ، پرۆژەکانی ئەویش دروست بونەوە و ڕوخانە، ئەم دەقەش دەقێکی نوێ بو هەڵگری کێشە مەعریفیەکان بو، لەلای دەرهێنەریش خوێندنەوەیەکی نوێ و جیهانبینی و دارشتنەوەیەکی نوێی بۆکرد بو ئەمەش وایکرد کە نمایشتەکە هەڵگری چەمکە مەعریفیەکان بێت... هەروەها پێوەندیەکانی (تناصیە) نێو دەقی کە بو بەمایەی گۆڕان... جیهان بینیەکی نوێی دایە دەقەکە... بەو کردەی بەیەکا ترژانی دەقەکانیش هێزێکی تری بەم نمایشتە بەخشی و ناکۆکی و پەیوەندی ئاڵ و گۆڕ دروست بو، تۆڕی ڕەمز و هێما بەرجەستە ببو... هەروەها پەیوەندی گشتی بە فەزای شانۆوە و ئەو پەیوەندیانەی کە فەزای دەق بەرجەستەی کرد بو چونکە پەیوەندیە نێو دەقیەکان کاریگەری تەواویان هەبو" جولیا کریستیڤا" ئەو پەیوەندیانە بەم جۆرە دیاری دەکات:

(دەق گۆڕانکاری دەقەکانی دییە ، پرۆسەیەکی نێو دەقیە ،چونکە لە فەزای تەنیا دەقێکدا وشە و ڕستەی دەقی دیکە هەیە کەیەك یەکتری بەتاڵ دەکەنەوە(10) ل145).

بەم پێیەش سدرا پرۆژەیەکی بەهێز بو لە پەیوەندیەکانی نێو دەقی و بە یەکا ترژان ، ئەمیش بەرهەمهێنەری گوتاری شانۆیە و پەیوەندی بەو داهێنانەی ئەکتە رەکان هەیە کە لە نمایشتدا کردیان ،چونکە شانۆ نامەیەکی شێوە زمانی دەگەنێت لەبەر ئەوەی فەزای درامی لەوشەکان دروست دەبێت و چەمکێکی تایبەتی هەیە بۆ فەزای سەکۆیی کە دەبێت فەزایەکی مادی بۆ دەقی شانۆی دیاری بکات ،چونکە هەرجێگەیەك لە فەزای سەکۆیی وێنەیەکە لەجێگەی ئێمە لە عالەمی واقیعی ،

ئاشکرایە فەزای جێگە سروش لە فەزا دەقەوە وەردەگرێت هاتنی کەشتییەك لە جیهانێکی رابردو شۆراوە بەلافاوێکی سەرتا سەری ، تەنیا و تەنیا بنەماڵەی سدرا و کەشتییەکەی ئەمیش لەبابەت کەشتییەکەی نوح و هەمان روداو بۆ مرۆڤایتی ...ئەگەر بە پەیوەندییە نێو دەقەکانیش بێت ئەوا پەیوەندی بە بەشێکی ئەو ڕوداوە وە هەبو ،(نوح) کوڕەکەی بەجێ هێشت تا بخنکێت ... سدراش(یام)ی بەجێ هێشت.

لێرەوە لەلافاو و دوای لافاو و پێش لافاو کردەی ئامادەبون و ونبون دروست دەبو، ئەمەش هەڵگری دەسەڵات و چەمکەکانی دەسەڵات بو لەپێش زەمەنی ڕوداوەکان و دوایی... ئەو دەسەڵاتە

www.pertwk.com

دەسەڵاتێکی غەیبیە یان دەسەڵاتی ئێستای جیهان کە بەجەنگی سارد لەیەك چرکەدا جیهان خاپور دەکات؟!

هەر لێرەوە پەیوەندی ئەو جیهانە بەجیهانی واقیعەوە ... ئێمە لە جیهانی واقیعەوە سەیری رووداوێکمان کرد کە لەواقیعدا بونی نەبو ، ئەمەش ئەفسانەیەکی دروست کراو بو هەروەك" بارت " ئاماژەی پێدەکات، ئەم ڕوداوەش لەهێزی دەقەوە سروشتی وەرگرتبو کە توانی بوی نوحێکی هاوچەرخ لەچرکەساتی ئێستادا نیشان بدات ،نەوەك ئەو نوحەی پێشو، یاخود هەمان ڕوداو ، بەڵکو سود لەو ڕوداوە بە شێوەیەکی فەنتازی وەرگیرا بو، ئەمەش لە هێزی دەقەکەوە سروشتی ئەو ئەفسانەیەی وەرگرتبو ،ئەمەش پێوەندیەکانی فەزای خورافیە بە فەزای واقیعییەوە و ئاستی ئەو پەیوەندیانە دەردەخات.

فەزای دەق بە جیهانبینی نوێ و هێزی خۆی فەزای جێگەی دیاری کرد و لە فەزایەکی بەتاڵدا یاری کەسەکان و پەیوەندی ئاڵو گۆڕی شتەکان و تیشك و مۆسیقا و زمان (من، ئێرە، ئەوێ) ئەمەش دیاری کردنی فەزایە.

***

شوێنکات لەڕابردو و ئێستا دیاری کراو نەبو، ئەو جیهانەی گەشتیەکەی لێوە هاتبو تەنها لەلایەم کەسی قسەکەرەوە لەئێستادا دەگێڕایەوە لەڕێی سەردەوە ئامادەبونی ڕابردو هەبو، ئەوەی لە فەزای سەکۆیی دەبینرا، ئەمەش سروشتی فەزایەکی وەهمی بو، چونکە گێرانەوە لە فەزای سەکۆیی پابەندی وەهمە بۆ جێگەیەك لە عالەمی واقیعی ، ئەمەش پەیوەندی بە وەهمەوە هەیە هەر بۆیەش گێڕانەوەی ئەو جیهانەی ڕابردو بەلافاو و کارەساتە کتوپڕیەکە فەزای وەهمی خوڵقاند، گرنگی ئەم نمایشتە لە وەدا بو لەچوار چێوەی ئەو فەزا وەهمیەوە بە وێنەیەکی خەیاڵی لەلای بینەر تەشکیل دەبووەوە،چونکە نیشاندانی ئەو جیهانە دیسان ئەم جیهانە واقیعیە بو لە ڕێی وەهمەوە تەشکیل دەکرایەوە هەر بەم پێیەش پەلکێشی ڕوانین و جیهانبینی نمایشتەکە دەبوین لەخوێندنەوەی ئەو ئاماژەو وێنە و ڕەمزانە کە هەبون و بەردەوام هەڵوەشاندنەوەی کۆدەکان و بەکۆد کردنی نوێ و کۆدە لاوەکیەکان و بەرەو کۆداتی کۆمەڵگەی بونیەی گشتی دەبردین.

هۆڵی شانۆ خاڵی لە ڕێی سەکۆی بەرز و (پەردە .. ستارە) جیاوازی نێوان فەزای نواندن و هۆڵی بینەران دەبینرا ، چونکە جیاوازی ئەمەش بۆ فەزای شانۆیە کە فەزایەکی کراوەی چۆڵ بو، کەسەکان لە ڕێی تۆمارکردنی زانیاری خۆیانەوە لەسەر لافاو، ڕابردو، شتنەوە، کوشتار، ناکۆکی

،دەسەڵات ، مرۆڤایەتی ... فەزای شانۆیان خوڵقاند لێرەوە گومان و وەهم بەرامبەر بەکێشە و سەرنج لەڕەمز و هێماکان و کۆدەکان ...

کەشتی ڕەمزی دەسەڵات بو هەروەها ئامادە بونی ئاو ، ئەمەش ئامادە بونی ون بو ، ئاو دەلالەتی دوانی هەبو، لەلایەك بەرامبەر بە جێگەیەکی نادیار و لەلایەکی تر جیهان و مرۆڤایەتی بەم پێیەش بەرامبەر بەو جیهانەی ڕابردو پرسیارە مەعریفیەکان دروست دەبو ، بەرامبەر بەجیهانێك کە لە ئێستای ئامادە بوندا بونی هەبو لەڕێگەی وەهمەوە لەعالەمی واقیعیدا جێگەیەکی دەگرت، ئەمە پرسیارەکانی دەوروژاند ئەو جیهانە چی بو ؟ بەچی تاوانێك مرۆڤەکانی نوقمی شەپۆل کران ؟ بۆ تەنیا بنەماڵەی سدرا بەکتێبە پیرۆزەکەیانەوە دەرچون؟ ئایا پەیامێکی غەیبی بو ؟ یان دەسەڵاتێکی تر لە پشتی زەمەنی ڕوداوەکانەوە هەبو ؟ کە هەر ئەو کۆمەڵە کەسەی کە ئامادەبون لەسەر فەزای سەکۆیی لەجیهانی واقیعدا بونیان هەبو، ڕوداوی ئەو ڕوداوە ڕابردویەیان لە ئێستای ئامادە بوندا دەگێڕایەوە ، بەم پێیەش فەزای وەهمی بەرامبەر بە بون و نەبون لەو پاکژی و لافاوە لەو زنجیرە ڕوداوەی کە تۆڕی دەلالەتی نمایشتەکەیان پێك هێنابو، بەردەوام بینەرانی خستبوە نێو کردەی ئێستا و ڕابردو.

ئەکتەری یەکەم بە ڕاکێشانی پەتی کەشتیەکە، دوایی دوەم ئەویش هەمان چەشن وێنەی ماندویی یەکەم لە جەستەی دەبینرایەوە بەراکێشانی کەشتییەکە ئەوسا ئەکتەرەکانی تر .بەهاوارو دەنگە سیمیوتیکەکەی سەرەتایانەوە و بەو سرودە بە هێزە بەتێکەڵی تیشك و مۆسیقا فەزایان پڕکردەوە، کەسی یەك و دوەم ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا یا باکور و باشور یان ڕاست و چەپ فەزای جێگەیان گرت،کە دەلالەت بو لە دابەشکردنی دەسەڵاتی جیهان ...یاخود دیاریکردنی جوگرافیا...یا بەشکردنی میرات...تاد

ئەوسا کەشتیەکە وەستاو کەسەکان لەسەر ئێستا و رابردو دایەلۆژیان پێك هێنا :

*(من، تۆ ، لێرە ، لەوێ...ئێستا) دەستی پێکرد ، ئەمەش واتە ئێمەی فەزایی .

هەر لێرەوە فەزا لەبێ شێوازییەوە دروست بو لەنێوان (لافاو وشکانی) هەر لەگەڵ پڕکردنەوەی فەزا ئەو فەزا درامیەی لەئەنجامی گێڕانەوەی نمایشتەکەوە فەزای وەهمی خوڵقاند بەرامبەر بەو فەزا ڕەمزیەی کەرو بەری شانۆی کرتەوە ئەمەش سیفاتێکە لەسیفاتەکانی شانۆی زیندو :

* (ئەم کاتە پیرۆزە نەداڵ دەبینم نەقەلەڕەش (***)

* (لەماوەی چل شەو و ڕۆژدا خودا جیهانی شت هەمو گیانە شەڕانگێزیەکان لەمرۆدا ڕۆشتن و ئاویش هەمو ئەوانەی لەسەر زەوین لە پاشماوەکانیان پاکی کردنەوە (11ل1.)

جیهانبینی لەکاتێکی پیرۆز خاڵی لەبونی قەلٚ و داڵ بەرامبەر بەو لافاو و شتنەوەی مرۆڤایەتی کە زەمەنی شتنەوەی جیهانە،

لێرەوە ئاو چەند چەمکێکی هەیە لە ونبون و ئامادەبون کە دیسان دەلالەتی جیهانە.. هەروەها ونبون و ئامادەبونی قەل و داڵ کە دەبێت ڕمزێك بێت بۆ کارەساتەکان.

ئەم ساتە پیرۆزە کە قەل و دالًی تیا نابینم ، مانای بەر لەو کاتە بینیومە، هەر لێرەوە قەل و داڵ دیسان ڕەمزی دەسەڵاتن، ئەمەش بینەر دەخاتە سەر تەشکیل کردنەوەی ڕەمزەکان بەخەیاڵی خۆی، وەهەم بەرامبەر بە (خوداوەند، دەسەڵات ، پەیامبەر، مرۆڤایەتی، مەرگ ، ژیانەوە ، بون ..تاد) ئەمەش پەیوەندی هەمو کردارێکە کەلەسەر بەهای نامەی ڕاگەیاندن دەوەستێت، بەم پێیەش زانستی سیبرنیتیکا پەیوەندی بەکردارەکانی و پەیوەندی دەست گرتن بەسەریاندا و لەهەمو ئامراز و بونەوەرەکاندا ئەم پەیوەندیانەش هەر لە دەنگی ئەکتەرەکانەوە بە شێوەیەکی ئیقۆنی یاخود گرۆگاڵی سیمیوتیکی هاتن و لە پەیوەندی زمانە جەستەییەکەیانەوە پەیامنێری ئاماژەیی (مرسل الأشارە) تا پەیوەندیەکانی تر . ئەمەش لەلای(هال) تەنیا لە نێوان ئەکتەرەکاندا نییە ،بەڵکو لە نێوان ئەکتەر و تەماشاکاراندایە،

ئەو پێوەندیەی کە لەجەستەی سدرا بۆ جیهانگیری دیاری دەدا... حەزێك بو دەیویست پاش شتنەوەی جیهان دیسان بیگرێتەوە سدرا چی دەویست و تێکدانی جیهانێك بۆ دروست بونەوە ؟ نەوەکانیش دەیانویست گۆڕان بکەن، هەمو ئەو ڕوخان و دروست بونەوەیەیان دەویست، کێ سدرای کوشت؟ ناکۆکیەکانی نێوان وەچە لەشەڕە شمشێر چی پەیامێکی هەبو؟ ئەمەش لەڕێگەی کەناڵی ڕاگەیاندنەوە دەردەکەوت ،

هەروەك هال ئەو پێوەندیەی نێوان ئەکتەر و بینەر بەو چەند کەناڵە ڕاگەیاندنە نوێیە دەزانێت کە لە نمایشتەکەدا هەن، وەك بۆنکردن و دەست لێدان . چونکە لای ئەو هەمو شیکردنەوەیەکی شانۆیی و هەمو ڕەوتێکی نمایشت وکۆدەکان بەڕێکخستنی فەزای شانۆیی و فەزای نێو کەسایەتی (البیشخصیە) دەزانێت ****

ئەمەش لای ئەو ناونانی پەیوەندیەکانی بونیەی هەیە، بەم پێیەش جیهانێکی نوێ دامەزرا.. ئەم پەیوەندیانە لەڕێکخستنی فەزای شانۆیی لە فەزای سەکۆیی و فەزای درامی و فەزای ڕەمزی و فەزای وەهمی... نمایشت بەکشتی دیاری دەدا... چونکە پەیوەندیەکانی نێو کەسایەتی پەیوەندی هەیە بەهەمو نمایشتەکەوە لەئاڵوگۆڕی شتەکان و وپەیوەندی کەسەکان و

www.pertwk.com

پەیوەندیەکانی تر، پەیوەندی بە تۆڕی هێما و ئاماژە و ڕەمز و ئیقۆنە بەو ڕوداوەی لەسەر سەکۆ دەگێڕدرێتەوە،

ئەم پەیوەندیانە لەم نمایشتە بە ڕێکخستنی فەزای شانۆ بەرجەستە دەبو ، چونکە گۆڕانەکان لە ڕێگەی ئەکتەر و هەمو کۆدە لاوەکی و چونیەکیەکان بەتایبەتی ئەو کۆدانەی کە ئەدای ئەکتەریان ڕێکدەخست و لەنامەی گوتاری شانۆییەکەدا کۆیان دەکردنەوە، چونکە گوتاری درامی تۆمار کردنی ساتێك لە ئامادە بونی فەزایی و قسەکەری درامی لەڕێگەی

(لێرە، من و ئەو)

(بۆ بەجێهێشت) .

تا (لەوێ و ئەم کاتە پیرۆزە پاکژبونەوەی ئەوان ئەمان ئەو ...تاد) .

ئەمەش دیاریکردنی فەزا بو.

(ئەم وشکانیە) ئیرەی فەزاییمانە هەروەك حام دەڵێ :

* (مەرگ باشترە (12 ل2))

ئەمانە و چەندین دایەلۆژی تر و کەناڵی تری زمانی هاوبەشی کردنی زەینی بو بۆ ئەو جۆرە ئاماژە تەعبیریانەی لە نمایشتەکەدا هەبون چونکە هەمو نامەکانی شانۆیی شێوازی و زمانی هەمو ڕەمز و ئیقۆنەکان لەڕێگەی ئەکتەرەوە ڕادەگەیەنرا ، چونکە ئەکتەر داهێنەری شتەکان و پەیوەندیەکان بو، ئەکتەر داهێنەری فەزا بو.

جگە لەوەش کردەی ئامادەبون و ونبون بەردەوامی هەبو..

(هەڵۆ، قەل ، خوداوەند، شتنەوە ، مەلیك ، سدرا، دەسەڵات ، کتێبەکە، مرۆڤایەتی، کەشتی، ئاو، مردو...)

بەرامبەر بە تۆفانێك کە لەڕابردو هەڵی کرد بو، لە ئێستادا لەسەر زاری کەسی قسەکەرەوە دەگێڕدرایەوە ، بەم پێیەش ئەم نمایشتە لە ئاڵو گۆڕی دو جیهاندا، هەر ئەم ڕوداوەی کە لە ڕابردودا هەبو دیسان ئامادەگیان هەبو، بەکەسایەتیەکانیشەوە لە فەزای جێگەدا.

بەم پێیەش فەزای وەهمی وێنەیەکی گرنگ بو لە گێڕانەوەی ئەو ڕوداوانە کە گێڕانەوەیەکی وەهمی هەمیشە لە فەزای سەکۆیی دەبو بەجێگەیەك بۆ ئێمە لەعالەمی واقیعی ، کە ئەویش فۆتۆیەك بو لە فەزای ڕاستەقینە،

بەم پێیەش بینەران بەخەیاڵی خۆیان ئەو ڕەمزانەیان تەشکیل دەکردەوە چونکە بینەران تاکێتی خۆیان بزر دەکرد، کردەی دابڕانی خود دروست دەبو ،فەزای بەتاڵ بە بونی ئەو

www.pertwk.com

كاراكتەرانە كەواتا و دەلالەتی خۆیان دەگەیاند لەجێگەی شانۆییەكە كە جێگەیەكی ئەفسوناوی بو، ئەمەش بونی ئەو كارەكتەرانەی بەبینەر دەگەیاند بەم پێیەش نمایشتەكە لەجێگەی شانۆییدا دەوری دەگێڕا و لەڕوانینی بینەردا بەكار دەهێنرا،

(ئەو جێگەیەی كە نمایشتەكەی تیا دەكرێت دو بواری سەربەخۆی ئۆرگانی لەخۆ دەگرێت، ئەویش بواری یاریەكە كە نمایشتی تیادا بەرجەستە دەبێت و بواری بینین، ئەو جێگەیەی كە بینەرانی تێدایە(13 ل34)

بەم پۆلێنكاریە دەرخستنی گوتاری شانۆییەكە دەلالەتەكانی بو لەبواری نمایشتەوە بۆ بواری بینین، كە هەڵگری بونیادێكی گەورە بو لەڕوداوە ڕۆشنبیری و كۆمەڵایەتیەكان ، ئەمەش یەكەیەكی سیمیۆلۆژی پێك دەهێنا ، چونكە فەزایەكی بەر فراوان بوە بەشێك لە فەزای خەیاڵی بینەر بەو جۆرە تەشكیلیان دەكردەوە.

(ئەو فەزا درامیەی كە دەقی شانۆیی وێنای دەكات كە لەم ڕێگایەوە دیگێڕێتەوە و دەیناسێت ، واتە ئەو فەزایەی كە لەسەر شانۆ هەیە بەشێكە لەفەزای ئەندێشەكردن ،كە بەشێوەیەكی بینراو ویستراو دەبینرێت لەسەر شانۆ، كە ئەوە شوێنی ڕوداوە كە لەسەر شانۆ وێنا دەكرێت بە توخمەكانی دیكۆر و ئێكسسوار و جوڵەی ئەكتەر (14ل34).

ئەم نمایشتە لە ڕێگەی فریشتەیی ئەكتەرەوە بەو پەیوەندیەی لە ئاڵوگۆڕی بە موفرەدەوە و شتەكانەوە :

(عەرەبانە، شمشێر، گۆڕ ،دار ، پەت، مورو، تاج، بەرگ ،كتێب ...تاد)

ئەو ڕوداوە ئەفسانە ئامێزەی فەزای دەق بەم پێیەش پەیوەندی و گۆڕانی شتەكان و كەسەكان و ڕوداو و بەرهەم دەهات ، قسەكەری درامی چركەكانی ئێستایان تۆمار دەكرد ، چركەكانی ئەم فەزا درامیە كە :

(ئەوەتا لێرەن ئامادەن)

سدرا لێرە ئامادەیە بەكەشتیەكەوە، هەروەها لە دوای گۆڕانی كەشتی بە عەرەبانە ،

حام لێرەدا هاوار دەكات ...

یافث...تاد

بەو جۆرەش گوتاری شانۆییەكە دەگەیشتە ئاستە زەمەنە جیاوازە جوارا و جۆرەكان... لە ئێستادا ئیشیان دەكرد، ئەو زەمەنانەی لەڕابردو و داهاتودا وەك لافاوی ڕابردو جیهان، مرۆڤ ،

www.pertwk.com

(يام) كه ڕەمزى مرۆڤايەتيە و هەروەها گەيشتن بەدەسەلاّت و باوكايەتى ميرات ، هەمو ئەمانە لە ئيٚستادا قسەكەر بون ، بەم پيٚيەش ئەو جيٚگەيەى لەئيٚستاى ئامادە بوندا بونى هەبو ، ئەمەش لەو فەزاى جيٚگەيەدا توانى ئەو كردەى ئامادەبون و بزر بونە بەرجەستە بكات ، چونكە فەزاى جيٚگە فەزاى ڕوداوەكانى دەق بو ، كارەكتەرەكان لەو فەزاى جيٚگەيەدا كردەى ڕوخان و دروست بونەوەيان سازاند، چونكە جيٚگەى شانۆيى تايبە تمەندى خۆى لەبوارى بينين و ياريەكەدا هەيە.

(بە واتايەكى تر هەمو جيٚگەيەك دەشيٚت ببيٚتە جيٚگەى شانۆ، بە مەرجيٚك جيٚگەيەكى تەواو بەجيٚبهيٚليٚت بۆ جولّەى ئەكتەر و بونى بينەر (15 ل35).

دياريكردنى جيٚگەى شانۆيى لە فەزاى دەقەوەيە بەو پيٚيەش تايبە تمەندى خۆى لە پانتايى نيٚوان يارى و بينيندا هەبيٚت... ئيتر فەزاى شانۆ لەڕيٚى كەسەكانەوە جيٚگە ئەفسوناوى دەكات.. لەڕيٚى وەهمەوە... ئەوجيٚگەيەى دەكاتە جيٚگەيەك لە عالەمى واقيعى ،ئەمەش پابەندى وەهمە لەم نمايشتەدا بەئالّو گۆڕى هيٚما و ڕەمزەكان.. خولّقانديان وەهميٚك كە لەڕيٚگەى خەيالّمانەوە ڕسكا.. بەرامبەر بە كەشى نمايشتەكە. هەر بەو جۆرەش لەلا پەڕەيەكى سپيەوە تۆمار دەكرا.. چونكە هەميشە بينەران لەكردەى ئامادەبون و بزربون دابون، هەميشە ئەوەى بوە ئامادەگى هەبو :

(ئەو بيرۆكەى ئامادەبون و بزر بونە كە دەگاتە بەرزترين لوتكەى سنورى خۆى، بەردەواميش ئامادەگى هەيە لە كاتى كار كردندا لە هەمان كاتدا بزر دەبيٚت تا دەسەلاّتى نەسە پيٚنيٚتە سەر كارەكە(16) ل10.)

ئاماژە جياوازەكانى ئەم نمايشتەش لەو كردەى ئامادەبون بزر بونەوە تۆمار دەكرا.. كە هەميشە ئامادەگيان هەبو، ئەمەش لەهيٚزى دەقەكەوە سەرچاوەى گرت بو.. ئەو كودەتايەى كە دەرهيٚنەر لە خويٚندنەوەى دەقەكەدا كردى و هەروەها كودەتاى ئەكتەر بەرامبەر بە دەسەلاّتى (دەق و دەرهيٚنان) وە هەروەها كودەتاى گشتى لەلاى (من) كودەتاى بينەران بەتەشكيل كردنەوەى ئەو ڕەمزانەى بەخەيالّى خۆيان لە جيهان بينى و ڕوانينى خۆيان بەو كردەى نيٚو دەقيە و پەيوەنديەكانى كە كاريگەرى تەواوى هەبو لەسەر هوشيارى بينەر،

كودەتاى نوسەر بۆ گۆڕانە.. كودەتاى دەرهيٚنەر ديسان بۆ گۆڕانە، كودەتاى ئەكتەر بۆ گۆڕانە.. هەمو ئەو كودەتايانە بۆ ئەو كودەتايەى بينەران.. چونكە ئەگەر بينەر نەبيٚت نيشاندانى شانۆ واتاى نييە.

.....

دەق .... دەرهێنان

ئەکتەر

.....................**بینەران**...........................

هەمو ئەو کودەتایانە لە دەسەڵاتی دەق و دەرهێنان گۆڕانیان لەهەمو بنەماکانی نمایشتدا کرد.. ئەم گۆڕانەش واتایەکی نوێی بە نمایشتەکە بەخشی و بەتەواوی بە تۆڕی ڕەمز و ئاماژە و دەلالەت چنرا، لە پەیوەندی ڕێکخستنی بە سیستەمی ئاماژە بەرجەستە دەبو کە ئەمەش دەبێتە بەرجەستە بونی ڕێکخستنی فەزای شانۆیی.

ئەم ئاڵو گۆڕە هەر لە دەق و دەسەڵاتی دەرهێنان بەرامبەر بە یاری کەسەکان.. چونکە کارەکتەرەکان لە ڕێی داهێنانی خۆیانەوە توانیان ئەو گۆڕانانە بکەن، فەزا لە ڕێی داهێنانی ئەوانەوە بەرجەستە بو.

ئەمەش لە جێگەیەك کە دیاری کراو نەبو.. (شوێن کات) بوعدێکی فەلسەفی هەبو نەوەك ماتماتیکی کە (شوێن کات) دیاری بکرێت، هەروەك کرۆتۆفسکی ئاماژەیان پێدەکات. بەم پێیەش لەو جێگەیەدا ڕوداوەکانی لە فەزایەکی بە تاڵەوە خاڵی لەهەمو شتێك لە هەمو شوێنەوارێکی بینایی و دیکۆر وەك شانۆ تەقلیدیەکان. بەکت و پڕی لەڕێی داهێنانی کەسەکانەوە لە پەیوەندی بە شتەکان و ئاڵو گۆڕ یان دروست دەبو، چونکە لەم نمایشتەدا شتەکان لە ڕێی کەسەکانەوە واتای خۆیان هەبو لە ڕێی ئەمانەوە گۆڕانیان بەسەردا دەهات ، نەوەك جێگای دیکۆرێکی مردو بۆ جوانی. ئەم گۆڕانەش بە پێی ڕوداوەکە بەر جەستە دەبو. لە لافاوەوە بۆ وشکانی هاتنی کەشتی سدرا .

لافاو <_____________________> وشکانی

www.pertwk.com

ڕابردو> ________________________-> ئێستا

فەزای جێگە

< ____________ فەزای درامی ______________>

فەزای خۆرافی　　فەزای واقیعی　　فەزای ڕەمزی　　فەزای وەهمی

ئەفسانەی ئەم نمایشتە سروشتی لەدەقەوە وەرگرت بو ئەمەش پەیوەندیەکانی فەزای خورافی بو بە فەزای واقیعەوە چونکە لەڕێگەی وەهمەوە جێگەیەکمان لە عالەمی واقیعدا نیشان دەدرا.. چونکە وێنەیەکی وەهمی بو بۆ جێگەیەك لەواقیع.

***

ئەگەر لێرەوە لە پەیوەندیەکان، پەیوەندی شتەکان، موفرەدە، تیشك، دیکۆر، ئیکسسوار.. پەیوەندیەکۆمەڵایەتیەکان و پەیوەندیە ئایدۆلۆژیەکان و پەیوەندیە ڕۆشنبیریەکان بڕوانین کەلەم نمایشتەدا تۆڕێکی دەلالیان پێك هێنا بو.. لە ئاڵو گۆڕی شتەکان و کەسەکان و هەڵوەشاندنەوەی کۆدەکان و بەکۆ د کردنیان.

چونکە شتەکان ببونە هۆکارێك بۆ ڕەوتی نمایشتەکە، نەك وەك دیکۆر و شتێکی مردوی وێنەیی ئەمەش کردەی خوێندنەوەی هەمو ڕەمز و هێماکانی لە زەینی بینەردا بەرجەستە دەکرد.. چونکە شتەکان هەمو ئەو جیاوازیانەیان دروست دەکرد و لە نێوان مرۆڤ و جیهاندا.. هەروەها هەمو کۆدە لاوەکیەکان لەو پەیوەندیە ڕۆشنبیریی و ئایدۆلۆژیەوە لە ئە نجامی جیاوازی و ناکۆکی کەسەکان و ئاڵو گۆڕی شتەکان.. چونکە دیکۆر هەر ساتە بەپێی ڕوداوەکانی گۆڕانی بەسەردا دەهات ، دیکۆر جێگیر نەبو، لە ڕێی جوڵەی کەسەکانەوە بەرجەستە دەبو، ببوە هۆکارێك بۆ جیاوازی نەك وەك چەسپاندنی هەمیشەیی. لە شتێکەوە دەگۆڕدرا بۆ شتێکی دی.. ئاڵو گۆڕی لەچرکە ساتەکاندا دەکرد..

سەرەتا کەشتی ڕەمزی زەمەن و ڕابردویەك بو لە ئێستای ئامادە بونماندا ئەو ڕابردوە نیشان دەدرا، بەم پێیەش جێگە شوێنی ڕوداو و وێنە گرتنی توخمەکانی شانۆ بو، بەم پێیەش گوتاری شانۆییەکە پێك دەهات کە چنراوی تۆڕی ئاماژە و هێما و شفرە و ئیقۆنە و ڕەمزەکان بو، فەزا فەزای تەماشاکەران و تەماشاکراوان بو، بە تایبەتیش ڕەمزەکانی ئەم نمایشتە قسەکەر بون،

بەردەوام کردەی ئامادە بون و بزر بون هەبو، هەمو ئەو ونبوانە دیسان ئامادە دەبونەوە لە ساتەوەختی ئێستادا

(ئامادەگی ڕێك یەکە یەکە لەگەڵ نمایشتەکەدا وەك دەستەیەك وەڵامدەرە، زۆربەی شانۆ شکڵانیە مۆدێرنەکان خواز یاری وەلاوەنانی دەستەی کۆمەڵە، چونکە سەر باری لەخۆ گرتنی یەکەی هۆڵی بیناسازیەکە، کە پێویستە دواتریش لە ڕوی تیۆریەوە دەست بەرداری ئەو ئەرکەی وەك تاك دەبێت کە فەزایەکی تایبەتی دیاری کراوی بە شێوەیەکی ئاشکرا هەیە ،کە بەر پەرج کردنێکی تاك ڕەهەندی بەرپەرچ دانەوەیەکی ڕێژەیی هەیە دژی لێك خشاندنی مادی بەهەمو نمونەکانیەوە، هەروەها دژی تێڕوانینیشیان کە ئەنجامەکەی دەبێتە هۆی جەخت کردن لەسەر پێزانینی کەسەکەو ، وەلامدانەوەی لەبری پێزانینی کۆمەڵ و وەڵامدانەوەیان لەبری کۆبونەوە و خستنە ناوەوەی شێوەیەك لە گۆشەگیری لە ئەزمونی کۆمەڵیەکە(17) 101و 102))

هاتنی بنەماڵەی سدرا بە کەشتیەکەوە جیاواز لە هەمو ڕەگەزی مرۆڤایەتی.. بە بەرگێکی ئەفسانەیی کە ڕەمزی بەرگی دەریا بون.. بۆنی دەریا و ئاویان لێدەهات.. و دەلالەتی زەمەنێکی بزر یان لێدەرکەوت.. کە ئەو ڕابردوەش لەلایەن کەسی قسەکەرەوە ئامادەگی هەبو.. هەر لەخوێندنەوەی دالەکانی بەرگەوە تا زمانی جەستەو شتەکان هەمو لە پەیوەندیەکی دەلالیدا بون.. هیچ شتێك بە مردویی نەدەبینرا پاش بەجێهێنانی ئەرکە دەلالیەکەی دەگۆڕدرا : وەك (بەرگ، کەشتی) هێنان و لابردنی شمشێر، پەت، کتێب، مورو..تاد

بەم پێیەش هەمیشە بینەران شتی نوێیان دەبینی... ئەمەش ئەو جیهانە وەهمە بو.. چونکە ئەو گۆڕانانە لەلایەن ئەو کەسانەوە بو کە لاسایی ئەم جیهانە واقیعەیان دەکردەوە کە لەجیهانی وەهمدا بەرهەم دەهاتەوە

(لەڕاستیدا وەهم ئەوەیە کە دەبێتە هۆی کۆپیەکی پێویست و بە پێچەوانەشەوە گێڕانەوە ئەوەیە کە دەبێتە هۆی دەستە بەرکردنی وەهم (18) ل38).

وەهم لە فەزای شانۆیی خوڵقا، لەو جێگەیەی کە دەقی تیا پێشکەشکرا، ئەو دەقەی کە بنەماڵەی سدرای خستە سەر واقیع و لە وەهمدا بەرهەمی هێنایەوە، ئەمەش بینەر بەخەیاڵی خۆی تەشکیلی ڕەمزەکانی دەکردەوە.

ئەو ڕوداوەی سەر سەکۆ لەڕێگەی ڕەمز و ئاماژە و هێماکانەوە فەزایەکی ڕەمزی بو ، کە بەمانای وشە فەزای سیمیائیە، فەزای ڕەمزی لە دروست کردن و بەرهەم هێنان و داهێنانی ئەکتەرەکانەوە بو، بە پەیوەندیەکانیان و بەو گۆڕانانەوە کە لەشتەکاندا دەکرا.. نەك وەك دیکۆر، چونکە

www.pertwk.com

تەنیا وێنەیەکیان لەجیهان دەداینێ.. فەزا لەسەر بناغەی پێداویستی و پێشکەشکردنی مرۆڤەوە بۆ هەمو چالاکیە بیناسازی و ناومالێ و شارستانیەتیەکان دادەهێنرا.. نەك وەك دیکۆرێکی مردو، هەروەها ئەو فەزایەی لەسەر شانۆ دەبینرا بەشێك بو لەو فەزا خەیاڵیەی کە فەزای شانۆ بەتوخمەکانی ئێکسسوار و بزوتنەوەی ئەکتەر لەسەر فەزای سەکۆیی بەرجەستەی کردبون چونکە چالاکی ئەکتەرەکان بەو گۆڕانانەوە بو کە لەشێوە و وێنەکاندا دەیانکرد، گێڕانەوەی ئەو ڕوداوە وێنەیەکی وەهمی بو بۆ جێگەیەك لە عالەم، ئەمەش پابەندی ئەو وەهمە بو کە لە فەزای شانۆییدا هەبو، بەچەمکی ئەو پەیوەندیانەی لە فەزای ڕوداو و فەزای خورافیەوە دروست کرابون ، چونکە ئەم نمایشتە بۆ بەرهەمهێنانی دەلالەت جەختی دەکرد.. گوتاری فەزا وچەمك و ناوەرۆکی فەزا سەربەخۆیی وەرگرت بو ،ئەمەش پەیوەندییە مەعریفیەکانی دەسازاند چونکە دەقی شانۆیی لە کرداری ئەکتەرەکاندا بەشدار بو ،چونکە فەزای درامی بە شێوەیەکی گشتی فەزای جێگە بو .

(خوێنەری دەقی درامی دەتوانێت کە ئەو فەزای جێگەیە بێنێتە بەرچاو لەڕێگەی وەسفی گێڕانەوە ، کە کاری هێما (الاشارات)ی بیستن و بینین و بۆنکردن و بزوتنەوەی هاوکاتی بەدوای یەکدا هات وکۆت بکات بۆ بینەر لەسۆزی شوێن کاتی دیاریکراو، لێرە، ئێمە، ئێستا..(19)ل60).

ئەمەش داهێنانی ئەکتەرە ، هەروەك ئەم نمایشتە کە بێگومان ڕوداوی لەم واقیعەی ئێمەدا هەبو، چونکە بەردەوام هەڵگری ئەو زانیاریانە بو کە لەسەر بزر بەمەستی وەهم و ئەو قورساییەی کە هەیەتی لە سەرمان ،بەم پێیەش ئامادەگی ون دەبو ئامادە بو بە گێڕانەوەی پەیوەندی بەو وەهمەوە کە ڕوداوەکە ڕەخساندبوی، ئەمەش لەڕێی خەیاڵمانەوە بەرجەستە دەکرایەوە هەر بۆیەش فەزای شانۆ دەبو بەوێنەی وێنەیەك، چونکە ئەو فەزایە بەشێك بو لە خەیاڵی بینەر..چونکە فەزا شێوەیەکی ناشێوەیی وەرگرت بو.. بەکەسەکان پڕ دەکرایەوە، بەدەستەیەکی کت و پڕی لە پەیوەندی بەشتەکانەوە وەك ساتە وەختی دروست کراو هەمیشە پە نجەرەی نوێ دەکرایەوە لە فەزایەکی خاڵی.

(گۆڕینی شوێنی تایبەت بەشانۆی ئیهامی بە فەزای دروست بونی ناشێوەیی کە پێك دێت لە دەستەیەکی کت و پڕی بۆ نمایشتکردن دەردەکەوێت، لە بونیدا بە هەمان شێوەیە نەك وەك وێنەیەك کە نەتوانرێت دەسکاری بکرێت (20) ل108)

سدرا دیمەنێکی نوێ و پە نجەرەیەکی نوێی نیشان دەدا هەرگیز. نەبینراو بەو ئاڵوگۆڕەی لەشتەکاندا دەیکرد.. هەر ساتە پە نجەرەیەکی نوێ دەکرایەوە و ئەوی تر لادەبرا.

www.pertwk.com

***

* (حام: بۆچی دیسان منت ڕاپێچ کردە کەشتیەکەتەوە ؟ کە دەزانیت ئەمە کەشتی هەڵبژاردە چاکەکانە؟ ئایا یامی برام هەڵە نەبو کە بەجێت هێشت تا نەبیتە خۆراکی شەپۆلەکان؟ ئەی بۆ نەتهێشت منی لەگەڵدا بم ؟ بۆچی ئەویشت نەهێنا تا لەگەڵ خۆماندا بوایە بەخۆی و گوناهەکانیەوە؟)

* سدرا (بۆیە بەجێم هێشت تا نوقم بێ لەشەپۆلی تۆفانەکەدا ، تا بڵێن : لەوێ دو پلە هەیە بۆ سزا: مردن ، سڕینەوە(21ل1)

ئەم ڕابردوە لە ڕێی ئامادەگیەوە لە ئێستادا دەبینین (حام) بەدوای ماهیەتی حەقیقەتدا دەگەڕێ کە هاوتای شتێك بێ لەگەڵ ئەقڵدا، هەروەك هیدجر ویستنی ماهیەتی حەقیقی مانای حەقیقەت هاوتای شتێکە لەگەڵ مەعریفە..

حام بەدوا گەڕانێکی وردی هەیە دەیەوێت حەقیقەتی شێوەکە و واقیعیەتی بزانێت ، بەڵام سدرا دەییەستێتەوە بەسزا و مەرگ ، سڕینەوە مسخ ی بۆ داناوە.

هەر لێرەوە لەڕێگەی (بەجێتهێشت) (نەبێتە) (لەوێ دو پلە) بەم جۆرە ئێرەی فەزایی دەگرێتەوە ، واتە ئەم نمایشتە پرۆژەیەك بو بۆ تازەگەری نەك لەواتاکانی ڕابردودا نوقممان بکات،ئەمەش گرنگی فەزای سەکۆییە. وێنەگرتنی گێڕانەوەی جێگەی وەهمی چونکە هەر جێگەیەك لە فەزای سەکۆیی وێنەیەکە لە جێگەی ئێمە لە عالەمی واقیعیدا، بەڵام ئەم جێگەیە جێگەی خنکاندنی یام کۆییە؟ دەریا، یان جیهانێکە بوە بە دەریا؟! هەر بۆیە ئەم وەهمە عالەمی واقیعی لێگۆڕین، یام ڕەمزی بەشەریەت بو، ئەمەش ستراتیژیەتێکی نمایشتەکە بو.. بەم شێوەیە:

یام (لێرەبونی من و لەوێ بونی ئەو و تاوانبارکردنی تۆ)

ئەمانەش پەیوەندیان بە داهێنانی فەزای شانۆییەوە هەیە چونکە هۆکاری شیکردنەوەی هەمو ڕەوتێکی نمایشت کۆدەکانی لە ڕێگەی ڕێکخستنی فەزای شانۆیی و فەزای نێو کەسایەتی (بیشخصیە)ەوەیە هەر لێرەوە شیکردنەوەکەمان دەچێتە سەر ئەو دەسەڵاتەی ڕابردو و ئێستا، چونکە لە دوای سدرا دەسەڵات لە ڕێی غەریزەی لیلیث ەوەیە نەوەکان بەکوشتنی باوك توشی گومان دەبن بەم پێیەش دوای سدرا لیلیث لەڕێی غەریزەکەیەوە کە ژنە ئەمەش لەسەر بنەماکانی چیڕۆەوە سدرا وەك پەیامبەرێك بۆ ئەو بانگەوازە دیاریدەدا،

ئەوەتا یامی کوڕی بەجێهێشت لێرەشدا دەسەڵات کۆمەڵێك دەلالەتی هەیە لەپشتی زەمەنی ڕوداوەکانەوە، دوای کوشتنی سدرا گومان دروست بو:

***هام کێ ئەمەی کرد؟**

***حام: کێ ئەمەی کرد؟**

*** یافث: کێ ئەمەی کرد؟**

*** حام: تۆ**

***یافث: تۆ**

***هام: ئێوە** (ل22 5)

هەر لێرەوە گومان و کێشەکانی دەسەڵات دەردەکەوێت ئەمەش لەڕێی غەریزەی لیلیث ەوە باڵا دەبێت.. ئەو بەغەریزەکەی هەمویان سەرقاڵ دەکات.. بە تایبەتی شەڕەکان لێرەدا گواستنەوەی دەسەڵات لە سدرا< _ >**لیلیث لە نێرەوە بۆ**< > **مێ.**

ئەم پەیوەندیانە لەلای لیلیث هەر لەهەڵ لەرزینی پەنجەکانی دەستیەوە و بزوتنەوەی برژانگەکانی چاوی بە تاجەکەی سەر سەریەوە دەسەڵات بو بەوپێگەیە لەڕێی غەریزەوە دەیویست کۆتایی بە نەوەکان بهێنێ، ببوە شەوە ئەوە کردەی کوشتن :

(کوشتنی سدرا) و (یام لە توفاندا) و (کوشتنی حام) هەروەها یافث و عمرا ..

بەم پێیەش غەریزەکەی لیلیث بۆ دەسەڵات لەڕێگەی مەرگەوە باڵا دەبو.. کوشتنی نەوەکان. بەم پێیەش ئەم نمایشتە توانی فەزایەکی درامی بخوڵقێنێ بۆ تۆڕی ڕەمز و هێماکان.. ئاماژە جیاوازەکانی لە لاپەڕەیەکی سپیەوە بەرجەستە دەکرا هەروەك مۆریس ڕینۆ لەسەر کۆکۆس دەڵی :

(شانۆی نمونەیی لەلای کۆکۆس ئەوەیە کە لەلاپەڕەیەکی سپی دەچێت کە دەتوانێت هەمو ئاماژە جیاوازەکان لەخۆ بگرێت کە بێگومان ئەمانەش کەسایەتی شانۆییەکەن (ل23 12)

سدرا لاپەڕەیەکی سپی بو چونکە هیچ شوێنەوارێکی تیا نەبو.. لە فەزایەکی ناشێوەیی ڕوداوەکان بەرجەستە دەبون.. لەپەیوەندی و چۆنیەتی ئاماژە و تۆڕە دەلالیەکان لە ڕێی ئاڵو گۆڕی بەردەوامی جێگەی سەکۆیی.. ئەمەش لە ڕێی ئەو فەزا خەیاڵیەی بەشێوەیەکی ئاشکرا دەزاندرا کە ئەوە شوێنی ڕوداوە کە وێنای دەکات لەسەر شانۆ، چونکە فەزای وەهمی لەڕێی خەیاڵەوە تەشکیل دەکرێت بەوێنەیەکی خەیاڵی، ئەمەش لەو پەیوەندیانەی لەسەر فەزای سەکۆیی

(فەزای سەکۆیی ئاماژەی واقیعی دروست دەکەن لەچوار دەوری ئەو ڕوبەرەی کە جوڵەی کەسایەتیەکانی شانۆی تێدایە و توێژینەوەی ئەم ڕەمزانە کێشە کۆمەڵایەتیەکان ڕون دەکاتەوە (24ل38)

ئەمەش لە فەزای سەکۆییدا هەمو پەیوەندیەکانی تیشك و ئێکسسوار و دیکۆر دەگرێتەوە بە پەیوەندی ئەکتەر بە هەمو یانەوە هەر بۆیەش گرنگی فەزای سەکۆیی ئەوەیە..

لێرەدا ئەو ڕایەی ئۆبرسفیڵد لەسەر برێخت گۆڕانی بەسەر دا دێت ، چونکە لای ئوبر سفیلد لەسەر (ون بونە) ئەم باس لەو ونبونە دەکات کە ئامادە ببێتەوە لە ئێستادا چونکە فەزای سەکۆیی هەمیشە دەبێت زانیاریمان بداتێ لەسەر بزر (الغائب) بە ئامانجی وەهم و بەها واقیعیەکەی ، چونکە لای ئەو فەزای سەکۆیی وەرگێڕانێکی مادیە بۆ وەهم و فەزا لە بنەڕەتدا تەشکیلکردنی ڕەمزەکانە ئەم تەشکیل کردنە فەزاییە پابەندە بە وەهمەوە

(زاراوەی فەزای شانۆیی دێتە پێشەوە کە جارێك مەبەست لە جێگەی شانۆییە و جارێکیتر مەبەست لە فەزای درامی ئاوێتە بوە یان بە پێچەوانەوە (25 ل33))

وەهمیش لەفەزای درامیەوە سروش وەردەگرێت کە ئەم دیاریکردنی فەزایە لەلای ئۆبرسفیڵد جیاکاریەکی هەیە.. ئۆبرسفیڵد و بیتەر برۆك هەردوکیان لەسەر ئەوە ڕێکن کە شانۆ لەسەرەتادا فەزای بەتاڵە بەڵام شانۆ کە جێگەیە دو شێوازی هەیە

شانۆی بولیڤار کە شانۆیەکی بۆرژوازی تەقلیدیە و جێگەی سەکۆیی دیاریدەکات لەڕوی بینەران و جارێکیتر بە دیکۆر،

بەڵام شانۆی تەخت بە پێچەوانەوە هەر شتێك لەسەر سەکۆیە لە پەیوەندی بەردەوامدایە لەنێوان ئەکتەر و بینەر.

لەم نمایشتەدا جێگەی سەکۆیی و دیکۆر دیاری کراو نەبون شتەکان لە پەیوەندی بەردەوامدا بون لەنێوان ئەکتەر و بینەردا. فەزای شانۆیی وێنەیەکی ئیقۆنی بو بۆ فەزای دەرونی و پەیوەندیەکی بەڵگەیی بەوەهمەوە هەبو.. هەمو پەیوەندیەکان ڕوداو و گێڕانەوە.

ئامادەکردنەوەی ڕابردوی ڕوداوەکان وەهمێك بو کە بە دروست بونی وێنەکان لەخەیاڵدا تەشکیل دەکرا.. جیاوازی جێگەی سەکۆیی و بینین لە وەهمەوە دیاری دەدا.. هەروەك هال لە بارەی قسەیەکی ڕۆلان بارت هەروەك ئەو دەڵێت:

(فەزای جێگەیی کۆمەڵایەتی هەوڵ دەدات بۆ گواستنەوەی ڕوداوی کتوپڕی کاری بیناسازی تاکی لە ئاستی قسەکردنەوە بۆ ئاستی زمان(26 ل50).

www.pertwk.com

گرنگی فەزا لەوەدایە لەهەمو بنەماکاندا سەر لە نوێ نیشتەجێمان بکاتەوە.. شتی تازە و ڕوداوی نوێ ببینین ، بەردەوام گۆڕان لەشتەکاندا هەبێت،

گۆڕێك هاتە سەر شانۆ گۆڕی سدرا بو مانای سدرا ئامادەگی هەبو.

بەر لە لافاو (سدرا ــ یام ــ هام ــ حام ــ یافث)

دوای تۆفان (سدرا ــ هام ــ حام ــ یافث ــ لیلیث ــ عمرا)

کۆتایی (لیلیث ــ هام)

سدرا لەڕێی کەسی دوەمەوە و کردەی ئامادەبون و بزر بون ئامادەگی هەبو.. چونکە جێگە واتایەکی مەجازی لەسەر کە سەکان هەبو و پەیوەندی شتەکان بەجیهانی دەرەوە،

تاجەکەی لیلیث ڕەمزی دەسەڵات و جێگرتنەوەی بو، هەڵماقۆکەی بە مورووەکان ڕەمزی کوشتنی نەوەکان بو یان لەهەڵبژاردنیان..

جگە لەمەش شەڕە شمشێری براکان (خەنجەر و پەت و شمشێر و عەرەبانە و بەرگ و کتێب...هتد)

هەمو ئەمانە دەگۆڕدران لە شتێکەوە بۆ شتێکی دی... ئاماژەی ئەم شانۆییە وەك کونزان باسی دەکات :

یەکەم بیستنە دوەم بینین ،لای وایە ئاماژە بینینەکان هەمویان لە فەزای جێگەدا کار دەکەن و ئاماژە بیستنەکان لە ڕێگەی زەمەنەوە دەگوێزرێنەوە.*****

هەمو ئەو گۆڕان و پەنجەرە نوێیانەی کە ئەم نمایشتە بە پێی ستراتیژ بو ، نەك لاوەکی ئەوەش توانای کاستی ئیشەکە بو کە توانیان ڕێکخستنی فەزای شانۆ بکەن بەفەزایەکی ناشێوەیی بەرجەستە بکەن، ئەمەش ئەم جیاوازی فەزایە لەلای ئەدوارد هال سێ شێوەی سەرەکی هەیە :

(بواری جێگیر و بواری نیمچە جێگیر و بێ شێوازین، فەزای جێگیر هەمو شێوازەکانی بیناسازی ستاتی دەگرێتەوە لە شانۆدا، ئەم بیناسازیە ستاتیەش پەیوەستە بەشێوەی سەرەکی بینایی خودی شانۆ، ڕە هەندە و هۆڵی شانۆی شکلانی و خانوەکانی ئۆپێرا و شانۆ ئیتالیەکان.. تاد فەزای نیمچە جێگیر هەمو ئەو جێگایانە دەگرێتەوە کە دەتوانرێت بجوڵێنرێن بەڵام ئەو دینامیکیەی تیا نییە کە لەبناغەدا هەیە، هەمو ئەو بەشانەی کە دیکۆر دەیگرێتەوە لەشانۆدا هۆکارەکانی تر وەك ڕوناکی و ڕێکخستنی شانۆ و هۆڵی شانۆی بێ شێوەییەکان، بەڵام جۆری سێیەم فەزای ناشێوەیی پێوەندیە دور و نزیکەکان دەگرێتە خۆ لەنێوان تاك و گۆڕاوەکاندا و

یەکە تایبەتیەکانی ئەمیش بەسەر شانۆدا پەیرەو دەبێت لە ئاڵو گۆڕی ئیدای ئەکتەرەکان، ئەکتەر و ئەکتەر یان بینەر و بینەر ـ بینەر 27ل 99).

لێرەشدا جیاوازیەکانی نێوان شانۆی تەقلیدی کە وەك وێنەی تەقلیدی دەمێنێتەوە تواناى جوڵاندنیان نابێ لەگەڵ شانۆی نوێ کە فریشتەکانی نمایشت دەتوانن لەڕێی داهێنانی خۆیانەوە گۆڕانی شتەکان بکەن.. ئەمەش دیاری کردنی شانۆی نوێ کە فەزایەکی ناشێوەیی هەیە لە پەیوەندیە دور و نزیکەکانی نێوان تاك و گۆڕاوەکاندا و یەکە تایبەتیەکانی لێرەشەوە گوتاری فەزا و سیستمی ئاماژەیی بەرجەستە دەبێت... چونکە بەردەوام بیر یارانی سیمیائی لێکۆڵینەوەی لەسەر دەکەن، چونکە هەمو ئەو پەیوەندیانە تایبەتی بە فەزایی شانۆیی دەدات لەڕوی شانۆوە سیمیاییەکانی زانستی بڕۆکسیما بەرهەم هێنانێکیان بەشێوەیەکی گەورە هێناوەتە دی واش بۆی دەچن کە ئەمەبە کار هێنانی مرۆڤە بۆ ئەو فەزایەی کە دەوری داوە وەك کۆمەڵێك یەکەی ڕۆشنبیری درامی خاوەنی چەندین هێمای تایبەتە بۆ هەمو گەلێك لە گەلان 28 ل51)

فەزای شانۆیی بەشێوەیەکی گشتی وێنەیەکی ئیقۆنیە بۆ فەزای دەرونی و تەشکیلی ئەم فەزاو پەیوەندیە بەوەهمەوە بە فەزای خەیاڵی.

سدرا لەڕێی ئەو ئاڵو گۆڕەی کە لە نمایشتەکەدا بەردەوام هەی بو هەر لەلافاو و بەر لە لافاو و دوای لافاو و ساتەکانی ئێستا وئامادەبون لە دەسەڵات و غەریزە و نهێنی و ناکۆکی ...تاد

بەم پێیەش پەیوەندی بەیەك گەیشتن دروست دەبو ، هەروەك هال ئەو پەیوەندیانە دیاریدەکات : (لەڕاستیدا ئەو ڕێگەیەی کە مرۆڤ ڕێك دەخات لە فەزادا شێوازێکە لە شێوازەکانی پێگەیشتن کە مرۆڤ ملکەچیەتی هەروەك بەشێك بێت و جیا نەبێتەوە لە تاکەکانی تر 29ل 47)

ئەمەش پابەندە بەڕێکخستنی فەزا و سیستەمە ئاماژەییەکان.. ئەو پەیوەندیانەی بە گشتی لە فەزای شانۆییدا پەیدا دەبن .

ئەوەتا لیلیث لە کۆتایی نمایشتەکەدا بۆ لای سدرا دەچێتەوە :

*(زەوی درەختێکە لە قوڕ و مرۆڤ لە قوڕ ڕواوە) ل19

کۆتایی دێنی :

*(هەستە ئەی سدرا هەستە (30ل 19 و 20))

www.pertwk.com

سدرا دەردەکەویتەوە واتە سدرا لیرەیە ئامادەیە، ئەمەش داهینانی فەزایە ....ئەمە ریکخستنی گوتاری فەزاو بەر جەستە بونیەتی ، ئەم کردەی (ئامادە بون و بزر بونە) لەئیستای ئیمەدا ئامادەیە ،سدرا لە گۆرەکەی هەلدەستیتەوە < ___ >سدرا ئامادەگی هەیە .

بەم پییەش ئەم نمایشتە ئاو بو هیچ کەسیك نەیدەتوانی دوجار خۆی بشوات سدرا(ئاو) بو...

1999/9/17

پەراویز

*بروانە سیمیاء المسرح و الدراما/ یان الفضاء المسرحی)

** بروانە ژمارە (50) رۆژنامەی دەنگی میللەت

*** پیّ دەچیت هەلەی چاپ بیت،کە لە دەقی دەرهینان کراوە (هذه الساعه مبارکه لا اری او نسرا او غرابا (او) یەکەم زیادە یان (ای)

****(البیشخصیه) زاراوەیەکی کاملە لەنیوان کەسی شخصی و نمونەی بینصی بروانە (سیمیاء المسرح و الدراما)

***** بروانە الفضاء المسرحی

سەرچاوەکان

1) الفضاء المسرحی/ اکرم الیوسف/ دراسه سیمیائیه: جلال جمیل محمد/ دار المشرق/ مغرب/ الطبعة الاولی لسنه 1994ـ2000 ص46.

2) (المکان ... الفضاء..الحیز) من اجل الاشتباك الاصطلاحی/ کریم رشید/مجله عمان/العدد43 فی کانون ثانی 1999 تصدر عن امانه عمان کبری ص8.

3) فلسفه چیست؟ مارتن هیدجر/ ت: مجیدمددی/ چاپ اول/ ت فارسی 1367ص18.

4) المکان ... الفضاء..الحیز)/ کریم رشید/ ص8.

5) الفضاء المسرحی/ اکرم الیوسف/ ص29.

6) (اشکالیه المکان) الفضاء فی نقد المسرحی/ عواد علی/ مجله عمان/ عدد38 فی اب 1998 تصدر عن امانه عمان کبری الفضاء / ص33

www.pertwk.com

7) نفس مصدر/ ص35 و 36)

8) الفضاء المسرحى/ اكرم اليوسف/ نفس مصدر/ص 51 و 50.

9) نفس مصدر/ ص58.

10) سيمياء المسرح والدراما/ كير ايلام/ت: رنيف كرم/ المركز الپقافى العربى / الگبعه الاولى 1992 بيروت ص 145

11) سدرا نص الاخراج/ تاليف د.غزعل الماجدى/ اخراج د. فاچل خليل ص1.

12) نفس مصدر/ ص2.

13) اشكاليه المكان) الفضاء فى نقد المسرحى/ عواد على/ ص34.

14) نفس مصدر/ص34.

15) نفس مصدر/ص 35.

16) باحثا عن نوع من جدل مع المكان المسرحى/ يانيس كوكس/ شاعر سينۆغرافيا و مهندس موطن الخيال/ عواد على/ مجله عمان عدد 36 فى خزيران 1998 تصدر عن امانه عمان كبرى ص10.

17) سيمياء المسرح والدراما/ كير ايلام/ نفس مصدر ص101 و 102.

18) اشكاليه المكان) الفضاء فى نقد المسرحى/ عواد على/ ص38

19). الفضاء المسرحى/ اكرم اليوسف/ص60

20) سيمياء المسرح والدراما/ كير ايلام/ ص 108

21) سدرا نص الاخراج/ص1

22) نفس مصدر/ ص5

23) باحثا عن نوع من جدل مع المكان المسرحى/ عواد على/ص12

24) (أشكاليه المكان) الفچاو فى النقد المسرحى/عواد على ص38

25) نفس مصدر/ ص33

26) الفضاء المسرحى/ اكرم اليوسف/ ص50

27) سيمياء المسرح والدراما/ كير ايلام/ ص99

28) الفضاء المسرحى/ اكرم اليوسف/ص51

29) نفس مصدر/ص47

30) سدرا نص الاخراج/ص20

www.pertwk.com

لەژمارە 41 **ی گۆڤاری رامان سالی** 1999 **دا بڵاوبۆتەوە .**

بە سێ ژمارەی رۆژنامەی هیومانیزم بڵاوبۆتەوە جارێکی تر کە دو ژمارەیان هەڵەی بێ سنور تیادا کراوە .بەشی سێی خۆم هەڵەچنیم کردوە .توانیم بە چاکی بە بەبێ هەڵە و رێکخستنی بکەمەوە.لێرەدا بڵاویان بکەمەوە.

2007/7/21

ئەنتەرنێتی شار